

Uczelnia jako „integrator” uczenia się przez całe życie

*Seminarium dla doktorantów
ISW-FRP Warszawa,
10 grudnia 2013 r.*

Ewa Chmielecka

Plan prezentacji

- Uwagi wstępne
- Perspektywa LLL – LWL
  - Europejska i krajowa
  - Nowe programy, interesariusze, potrzeby społeczne
  - Uczelnia jako „integrator LLL” - kilka przykładów
  - Dobre rady EUCEN - wnioski dla uczelni

Kontekst dyskusji o LLL:

- Wyzwania:
  - Zmiany w modelu uniwersytetu: przejścia od „uniwersytetu badawczego” do uczelni trzeciej misji.
  - Pokonanie przekonania, że jakość kształcenia ma tylko jeden wymiar/znaczenie – patrz wyżej
  - Wsparcie dla rozwijającej się dywersyfikacji uczelni
  - Wsparcie dla potrzeb społeczeństwa wiedzy

Uczenie się przez całe życie (LLL) i w różnych rolach (LWL) - PL

- Pierwsze skojarzenia znaczeniowe:
  - „kształcenie ustawiczne” – dla różnych grup wiekowych i zawodowych
  - Ograniczone zastosowanie dla szkół wyższych
  - Przeważnie traktowane jako działalność poboczna w stosunku do kształcenia prowadzącego do dyplomów
- Podstawowe formy obecne w szkołach wyższych w Polsce:
  - Studia podyplomowe
  - Uniwersytety trzeciego wieku
  - Uniwersytety dziecięce ...
  - Szkolenia i inne usługi

Uczenie się ... (LLL+LWL)

Perspektywa europejska

Europejski obszar uczenia się przez całe życie*

- proces uczenia się rozpatrywany przede wszystkim z punktu widzenia osoby uczącej się, a nie instytucji i osób prowadzących kształcenie
- równorzędność uczenia się w różnych formach, miejscach i okresach życia
- możliwość poddania się procedurze walidacji osiągniętych efektów uczenia się - niezależnie od formy uczenia się
- **Kontekst dokumentów mówiących o LL jako „social investment”**

**Making a European area of lifelong learning a reality*, Komunikat Komisji Europejskiej, COM(2001) 678, listopad 2001

Uczenie się ... (LLL+LWL)

Perspektywa europejska, cd

Konsekwencje:

- postawienie osoby uczącej się w centrum zainteresowania,
- pełniejsze korzystanie z potencjału uczenia się osób w różnych miejscach, formach i okresach życia, w tym przede wszystkim lepsze korzystanie z potencjału doświadczenia zawodowego,
- gwarantowanie przez państwo równego traktowania różnych dróg uczenia się poprzez opieranie krajowych systemów kwalifikacji na efektach uczenia się, w których wartość (poziom) kwalifikacji osób określa się niezależnie od tego gdzie, jak i kiedy osoby te się uczyły (nadanie kwalifikacji powinno .. sprowadzać się do określenia poziomu efektów uczenia się),
- właściwym probierzem skuteczności polityki skupionej na osobach uczących się nie są cechy dotyczące instytucji (np. wzrost nakładów na szkolnictwo i szkolenia w firmach, jakość programów, podręczników i kadry), ale zmiany poziomu wiedzy i umiejętności osób.

Uczenie się ... (LLL+LWL)

Perspektywa europejska – szkolnictwo wyższe

- Komunikaty Bolońskie
  - od komunikatu z Pragi w 2001 roku LLL uznawany za kluczowy element budowy EOSzW w kontekstach: równości i spójności społecznej, innowacyjności/ społeczeństwa wiedzy, zwiększenia skolaryzacji i innych.
- EUA – Karta LLL dla uniwersytetów (2008)
- Działalność EUCEN - European University Continuing Education Network (nowa nazwa: The European Association for University Lifelong Learning)
- RPL i jego agendy

Prague Communiqué (2001)

Lifelong learning is an essential element of the European Higher Education Area. In the future Europe, built upon a knowledge-based society and economy, lifelong learning strategies are necessary to face the challenges of competitiveness and the use of new technologies and to improve social cohesion, equal opportunities and the quality of life.

EUA Charter on LLL for Universities

- zobowiązania ze strony uczelni
- zobowiązania ze strony rządów
oczekiwane - umożliwiające uczelniom
realizację ich zobowiązań

odniesienie do *EUA Charter on LLL*
- w komunikacie ministrów
(Leuven, 2009)

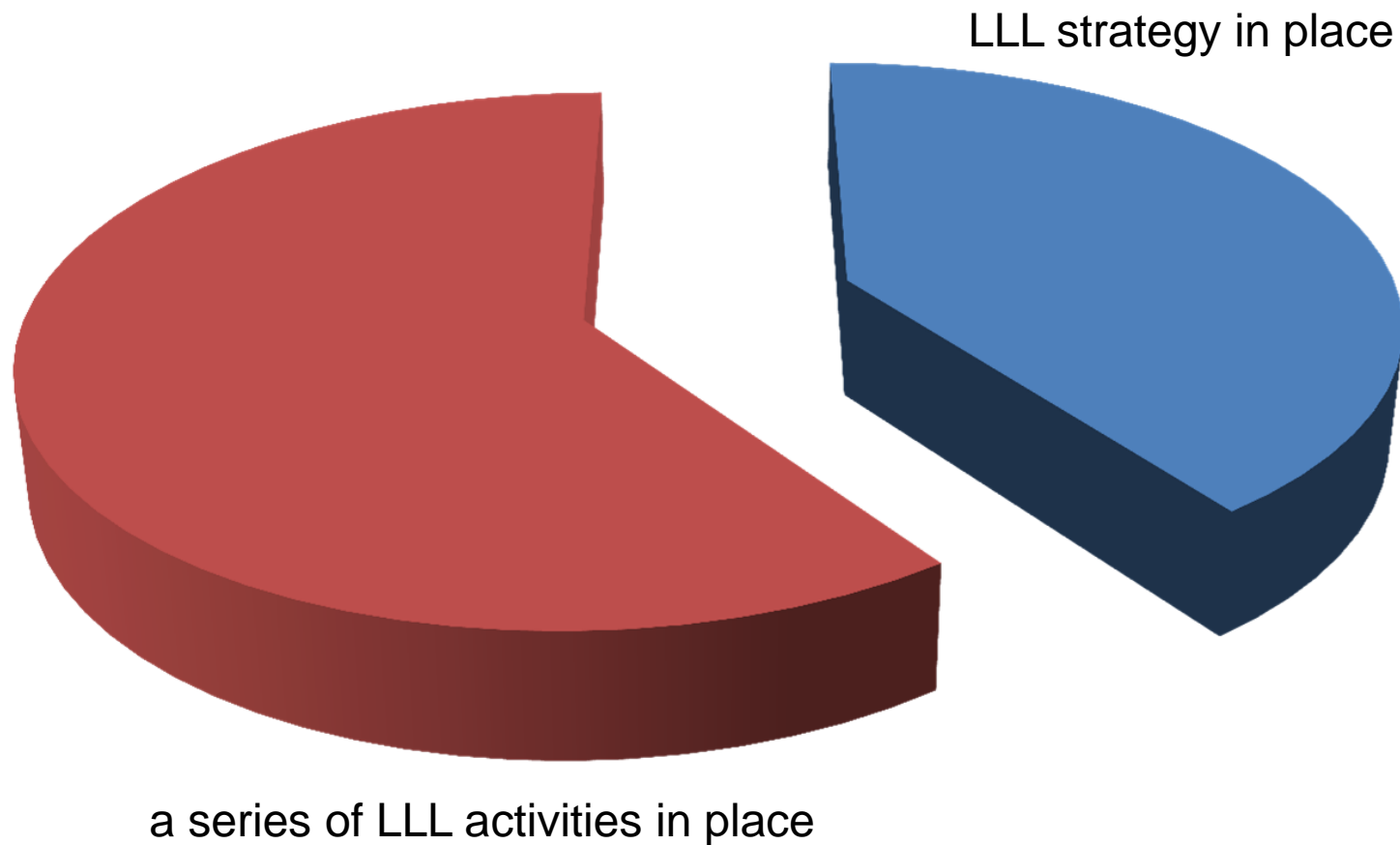
Patrz także: A. Kraśniewski „Dlaczego szkoła wyższa powinna włączać LLL do swej strategii? - prezentacja na seminariach bolońskich.

Zobowiązania ze strony uczelni

- Embedding concepts of widening access and lifelong learning in their institutional strategies.
- Providing education and learning to a diversified student population.
- Adapting study programmes to ensure that they are designed to widen participation and attract returning adult learners.
- Providing appropriate guidance and counselling services.
- Recognising prior learning.
- Embracing lifelong learning in quality culture.
- Strengthening the relationship between research, teaching and innovation in a perspective of lifelong learning.
- Consolidating reforms to promote a flexible and creative learning environment for all students.
- Developing partnerships at local, regional, national and international level to provide attractive and relevant programmes.
- Acting as role models of lifelong learning institutions.

Wdrożenie strategii LLL w szkołach wyższych w Europie wg raportu Trends 2010 i wyników projektu SIRUS

Uczenie się ... (LLL+LWL) „Perspektywa” polska

Dokument „Perspektywa uczenia się przez całe życie”

- Przyjęty przez Komitet Rady Ministrów w 2013 r.
- Nie jest osobną „strategią”, lecz jest podłączony do „Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego” jako aneks - dlatego nazwa „Perspektywa”
- Założenia - do 2020 r.:
  - ok.. 49 % osób w wieku 30-34 będzie miało wykształcenie wyższe lub równorzędną kwalifikację
  - Co najmniej 19% osób w wieku 24-65 będzie uczestniczyć w LLL.

Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego; KRASP, 2009

- Działalność edukacyjna uczelni – cele strategiczne
- **CS1: Dostosowanie systemu kształcenia do**
- **zmieniających się potrzeb społecznych**
- **CO1.1: Upowszechnienie uczenia się przez całe życie**

Wspieranie przez państwo idei LLL, m.in. poprzez ...

- Pełnienie przez uczelnie roli „integratorów” procesu uczenia się przez całe życie w różnych warunkach i okolicznościach (LWL), ...
- Zapewnienie otwartości i drożności systemu szkolnictwa wyższego, m.in. poprzez odpowiednią konstrukcję Krajowych Ram Kwalifikacji, ...
- Dostosowanie systemu kształcenia w uczelniach do poszerzającego się kręgu potencjalnych odbiorców, ...
- Oferowanie przez uczelnie możliwości kształcenia zindywidualizowanego, ...
- Wypracowanie koncepcji funkcjonowania jednostek edukacyjnych typu „uniwersytet otwarty” ...

Patrz także: A. Kraśniewski „Dlaczego szkoła wyższa powinna włączyć LLL do swej strategii? - prezentacja na seminariach bolońskich.

Uczenie się przez całe życie (LLL) i w różnych rolach (LWL) - PL

Programy dyplomowe i tożsamość uczelni

Programy LLL/LWL i „trzecia misja” uniwersytetu

a

- Potrzeby społeczeństwa wiedzy
- Potrzeby społeczeństwa demokratycznego
- Potrzeby społeczne: krajowe i lokalne
  - Aktualne i przyszłe
  - Bezrobocie i kryzys
- Potrzeby indywidualne i strategie życiowe nowych interesariuszy
  - Przygotowanie do zmiany – innowacyjność, zmiana społeczna, inne
  - Zatrudnialność
  - Zainteresowania indywidualne
- źródła dochodów uczelni
- inne

LLL w Polsce i Unii Europejskiej

W Unii Europejskiej w 2011 roku wśród osób w wieku **25-64 lata** doksztalało się **8.9 %**

Rekordzistami w tej dziedzinie są Skandynawowie:

- w Danii **ponad 32%**,
- w Szwecji – **25%**
- w Finlandii – **prawie 24%**

W Polsce – mniej niż 5 %

Źródło: Eurostat 2011

Uczenie się przez całe życie (LLL) i w różnych rolach (LWL)

- Nowe programy
- Nowi interesariusze
- Czynniki rozwoju LLL – LWL
  - Demografia
  - Wykształcenie społeczeństwa
  - Inne potrzeby społeczne

Uczenie się przez całe życie (LLL) i w różnych rolach (LWL). Nowe programy

„Subordynacja” oferty dydaktycznej uczelni posiadającej strategię LLL

- Rola programów dyplomowych
- Rola programów LLL
- Ich wzajemne przenikanie się / modularność
- Swoboda formowania ścieżki uczenia się przez LL-learnera dzięki:
  - Ramom kwalifikacji
  - Elastyczności programów
  - Otwarcia na kompetencje cząstkowe
  - Opisowi w języku efektów kształcenia
  - Wycenie w punktach ECTS (ECVET)

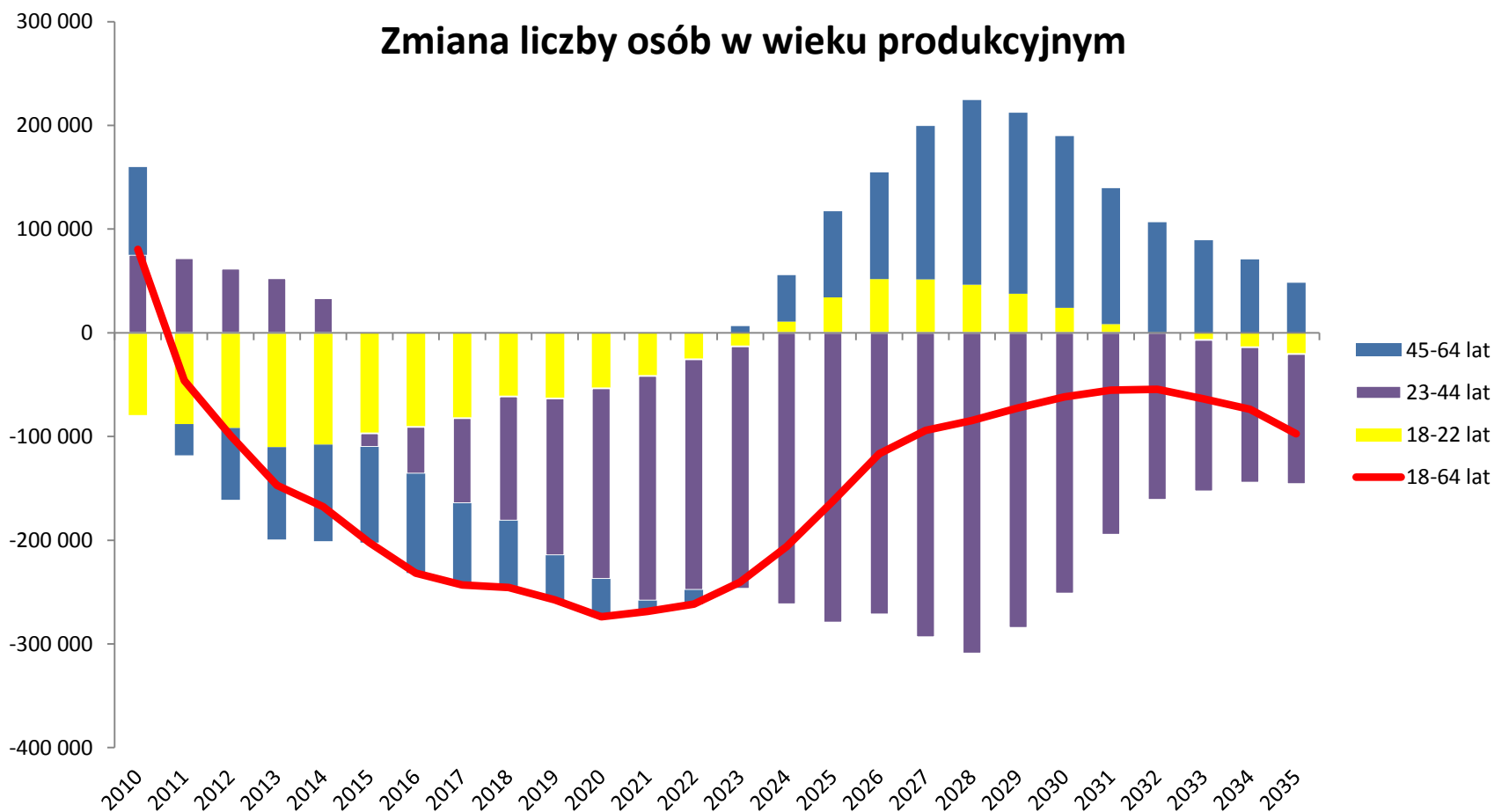

Uczenie się przez całe życie (LLL) i w różnych rolach (LWL)

- Przykład – nowi interesariusze – demografia i wykształcenie
  - Starzenie się społeczeństwa
  - Najliczniejsza grupa potencjalnych uczących się (do ok. 2020 r.)
    - przedział wiekowy 30- 45 – 50
  - Kurczenie się grup 20 - 24 -30

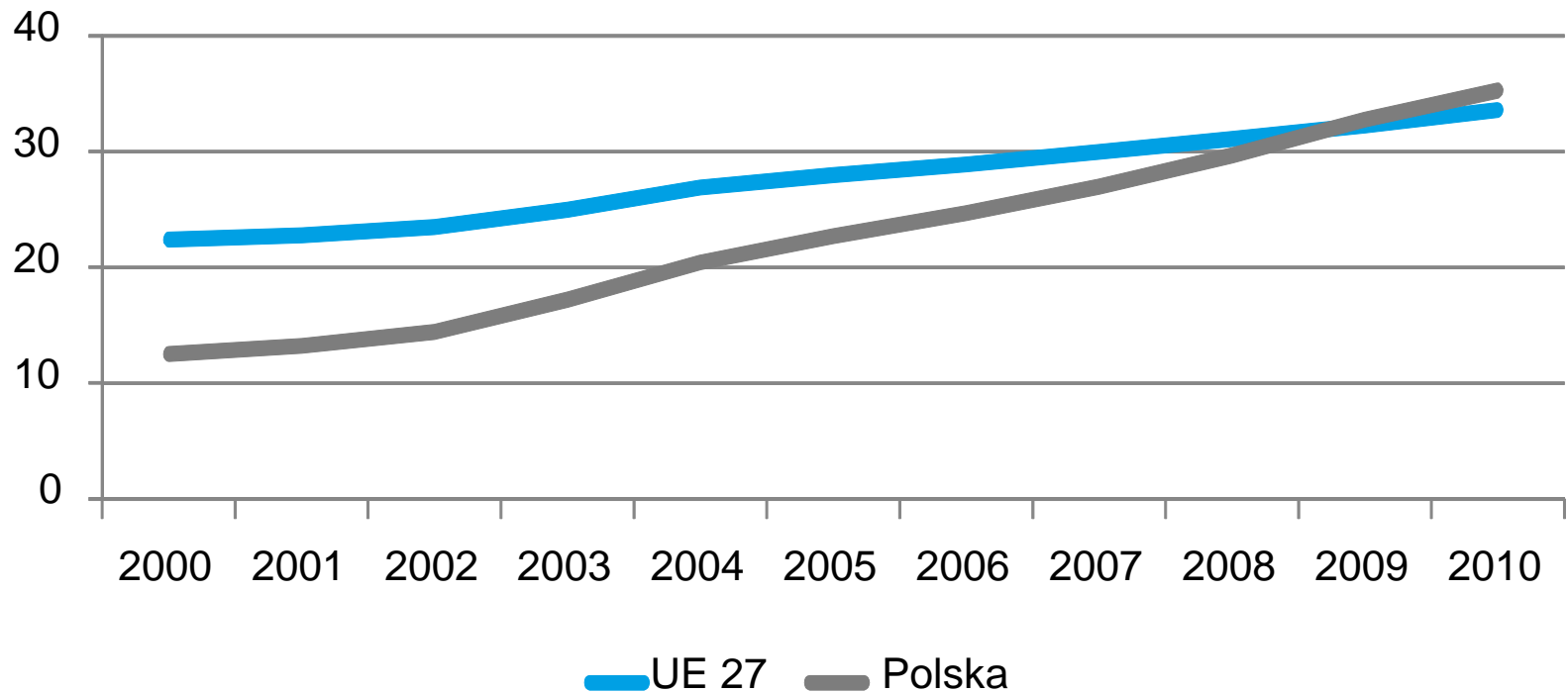
Czynniki demograficzne

źródło: A. Chłoń-Domińczak, wystąpienie na zgromadzeniu założycieli FRP, wrzesień 2012

Poziom wykształcenia

źródło: A. Chłoń-Domińczak, 2012, za Eurostat, Labour Force Survey

Uczenie się przez całe życie (LLL) i w różnych rolach (LWL)

Przykład: nowi interesariusze – wykształcenie

- Rosnący stopień skolaryzacji w Polsce
- ponad 50% maturzystów kontynuuje edukację w szkołach wyższych
- Która uczelnia zabiega o to, aby absolwenci chcieli wrócić?
  - jak ze studenta zrobić LL-learnera?
  - Kuszenie przyszłą ofertą?
  - Kuszenie oferta już działającą?
    - dodatkowe elementy studiów?
    - Elastyczność i otwartość programów?
- Absolwenci jako główna grupa kandydatów na kształcenie w systemie LLL?
  - Co im zaoferujemy? Studia podyplomowe? Inne formy? Jakie?
  - Na którym poziomie ram mieści się nasza oferta?
  - Po czyjej stronie inicjatywa?
  - Odpowiedź na potrzeby i/lub uświadamianie potrzeb?
  - Inne

Uczelnia jako „integrator” w LLL

Co integruje „integrator”?

- Interesy / potrzeby uczelni i jej otoczenia
- Interesy/potrzeby rynku pracy i oferty uczelni
- Interesy / potrzeby uczelni i jej jednostek
- interesy/potrzeby „klientów” (indywidualnych i zbiorowych) i jednostek / pracowników uczelni
- Strategie życiowe kandydatów na studia i pracowników uczelni

A ponadto:

- Prowadzi RPL w jego wszystkich wymiarach: rozpoznania kompetencji, doradztwa edukacyjnego, uznania kwalifikacji,
- Zarabia pieniądze
- Zdejmuje z pracowników uczelni troskę o dobre dopasowanie tego, do potrafią do potrzeb otoczenia i czyni to w skali uczelni
- Konsoliduje rozproszone jednostki uczelni we wspólnych działaniach
- Inne funkcje

Marmieladow: „bo człowiek musi móc dokąś pójść”

Jakie funkcje pełni „integrator”?

Rozmaicie, ale zazwyczaj ma zdolność do:

- Dostrzegania potrzeb i problemów interesariuszy (pojedynczych i zbiorowych) możliwych do rozwiązania przez edukację,
- Doradztwa
- Rozpoznania kompetencji nieformalnych i potwierdzenia ich w kontekście przyszłego programu edukacyjnego kandydata (RPL)
- Doboru programów kształcenia, które rozwiążą te problemy
- Analizy potrzeb i problemów społecznego otoczenia uczelni możliwych do rozwiązania przez edukację; w tym specyficznych potrzeb grup interesariuszy takich jak:
  - Mniejszości (np. imigranci, osoby niepełnosprawne) imigranci,
  - szczególne przedziały wiekowe ,
  - osób z problemami na rynku pracy (zagrożeni bezrobociem lub bezrobotni, niedostosowani do potrzeb rynku etc)
- Analizy potrzeb rynku pracy
- Znajdowania form edukacji integrujących te potrzeby ku pożytkom uczących się i ich „odbiorców”
- Tworzenia i organizowania nowej ofert edukacyjnej
- Projekt IBE – poszukujemy instytucji współpracujących!

LLL – LWL

– uniwersytet w czasie kryzysu - Szkocja, maj 2009

- University of the West of Scotland
  - Centrum LLL + Centrum doradztwa i edukacji dla osób z problemami na rynku pracy (fundusze rządowe na zwalczanie bezrobocia)
  - Projekt VALEX – wspólnie ze szkocką KRK
    - zapewnienia łatwiejszego powrotu do kształcenia formalnego osób o różnych kompetencjach
    - Aktywnie wykorzystujący KRK i RPL
  - Cel główny oferty: oczywiście – employability, ale poprzez:
    - kształtowanie reflective practitioners
    - Uczenie mechanizmów dostosowywana się do zmiany: krytycyzmu i kreatywności,
    - Inne „generyczne”, „tranzytywne” umiejętności – nie przyuczanie do zawodu czy miejsca pracy.
  - Wynik dla uczelni:
    - Ok. 5-krotny wzrost łączny liczby uczących się na wszystkich formach edukacji
  - Silne centrum RPL
  - Hasła:
    - „nie zmuszajmy do uczenia się rzeczy, które słuchacze doskonale znają”
    - „nie należy budzić nadmiernych nadziei kandydatom – to oferta nie dla wszystkich - to jest szkolnictwo wyższe! „

Podobnie w Caledonian University w Glasgow.

LLL – LWL

Uniwersytet Wiedeński

- Pretenduje - z uzasadnieniem - do miana uniwersytetu badawczego, członek EUCEN
- Co może zaoferować taki uniwersytet w ramach LLL? Czy da się to pogodzić z misją uniwersytetu badawczego?
- Propozycje:
  - związki z otoczeniem
    - emanacja kultury wysokiej – uczelnia rozpoznawalnym ośrodkiem życia kulturalnego Wiednia
    - Kursy oferowane politykom
    - Kursy (na zamówienie) dla urzędników centralnego szczebla
    - Inne
  - interesariusze ze świata nauki
    - światowe letnie szkoły metodologii nauk
    - Krajowe centrum doskonalenia kadr dydaktycznych dla szkół wyższych
    - Inne

LLL – LWL: szkoła zawodowa w Graz

- Członek EUCEN
- LLL jako podstawa strategii działania uczelni
- 3 jednostki uczelni zarządzające edukacją dla różnych grup celowych
  - Założenia: oferta dla każdego wieku, każdej sytuacji życiowej, stałe badanie i kreowanie potrzeb edukacyjnych – głównie lokalnych
  - Trzy główne grupy interesariuszy: (i) z kłopotami na rynku pracy; (ii) pracodawcy; (iii) „samorozwój”.
- Oferta – przykłady:
  - Doradztwo – centrum informacji o możliwościach edukacyjnych (oczywiście związane zwrotnie z ofertą uczelni, ale nie tylko). Dla odbiorcy indywidualnego i zbiorowego.
  - Otwarte zajęcia poświęcone rozumieniu „obywatelskości” lokalnej, inne (współfinansowane przez samorząd lokalny)
  - Programy pogłębiające kompetencje zawodowe – na zamówienie, ale i kreowane przez uczelnie po własnym rozpoznaniu potrzeb
  - Programy nakierowane na „samorozwój” np. do niepracujących zawodowo kobiet (zdrowie, życie rodzinne...)
  - Otwarcie oferty „dyplomowej” na częściowe uczestnictwo osób z zewnątrz
  - Wiele innych.
  - Komentarz pracownicy centrum: uczelnia najintensywniej żyje w czasie wakacji.
- Uwaga: oferta zawsze na poziomie 6-7 EQF – właściwym dla szkolnictwa wyższego!

LLL a jakość kształcenia

- Możliwość udostępniania studentom krótszych i łatwiejszych ścieżek uczenia się/ certyfikatów uczelnianych
  - 5-ty poziom a jakość
- „Odsiew” jako otwarcie nowej oferty kształcenia a nie wyrzucenie ze studiów. Uczelnia powinna czuć się rzetelna:
  - nie wydawać dyplomów „ciągniętych za uszy”
  - uruchamiać ścieżki kształcenia alternatywnego (niekoniecznie dyplomowego / pełnej kwalifikacji)
- Kwalifikacje cząstkowe –wewnętrzne świadectwa uczelni.
- KRK dają możliwości przypisywania takich świadectw do poziomów, gwarantując drożność.

LLL w strategii uczelni

„dobre rady” EUCEN:

- Rób to! – nie czekaj na definicje LLL, nie przejmuj się rozbieżnościami polityk! Nie bój się rozwiązań niekonwencjonalnych!
- Określ tożsamość uczelni (użyj U-mappingu)
- Określ strategiczne cele edukacyjne twojej uczelni także w kontekście:
  - „personal development”
  - „better skills”
  - New opportunities” – „second chance”twoich potencjalnych interesariuszy
- Przemyśl relację pomiędzy edukacją „dyplomową” a LLL
  - złam bariery pomiędzy nimi, jeśli potrzeba
  - Przekonaj kadrę do uczenia w trybie LLL
  - Otwórz ofertę „dyplomową” na innych słuchaczy – tam, gdzie to możliwe
  - Utwórz możliwości uznawania dokonań spoza edukacji formalnej (RPL) wykorzystaj to!
  - Wyceniaj wszystkie kursy w ECTS, zapewnij drożność, gdzie to możliwe
  - inne

LLL w strategii uczelni

„dobre rady” EUCEN:

- Przemysł relację pomiędzy uczelnią a jej otoczeniem:
  - Określ kierunki rozwoju twego otoczenia, przemysł co może go wesprzeć
  - W szczególności jakie są potrzeby związane z rozwojem kapitału ludzkiego
    - Na rynku pracy
    - Dla wsparcia społeczeństwa obywatelskiego
    - Indywidualnych potrzeb grup zaniedbanych (emeryci, emigranci....)
  - Szukaj powiązań z innymi sektorami edukacji
  - Szukaj powiązań z rynkiem pracy – ale prowadź własne jego analizy
- Określ grupy celowe i sposób pozyskiwania potencjalnych interesariuszy
  - Otwórz przyjazne centra doradztwa („integrator”)
  - Wykorzystaj narzędzia zarządzania HR do rekrutacji kandydatów
  - Zwiąż studentów/absolwentów z uczelnią, kształć ich w systemie LLL
  - Zastosuj kreatywnie ramy kwalifikacji
  - Rozpowszechniaj wiedzę o RPL..

RPL

- Recognition of Prior Learning
- Zmiany w nowelizacji do nowelizacji ustawy PSW z 2011 r. wprowadzają możliwość prowadzenia RPL przez uczelnie
  - Są dobre praktyki – patrz europejska sieć RPL
- Czego możemy oczekiwać? Czego powinniśmy się obawiać?
- Do 2018 r. każdy kraj UE przedstawi raport o wdrożeniu walidacji efektów uczenia się zdobytych poza edukacją formalną (patrz Rekomendacja PE z listopada 2012). Fazy i formy raportowania – EQF AG.
- Czy uda się nam to zrobić rzetelnie?

Przedstawione tu idee są oparte m.in. na doświadczeniach autorki zdobytych w trakcie prac i dyskusji prowadzonych przez Zespół Ekspertów Bolońskich, EQF Advisory Group i innych.

Szczególnie inspirujące dla ostatecznego kształtu prezentacji okazały się materiały, wystąpienia i komentarze prof. Andrzeja Kraśniewskiego, dr Agnieszki Chłoń-Domińczak oraz dr Tomasza Saryusza-Wolskiego. Stanowią one częściową lub całkowitą treść niektórych prezentowanych tu przezroczy.

Dziękuję za uwagę!